

Lärarhögskolan i Stockholm
Institutionen för individ,
omvärld och lärande.

KURSPLAN

I2040F

Fastställd: 2003-04-09

Reviderad: 2004-05-19

Reviderad: 2005-05-25

Versionsnr: 3

Kursplanen gäller fr. o m termin: H05

1(9)

SPECIALPEDAGOGIK OCH KOMMUNIKATION II, 21-40 poäng **Special Education and Communication, 20 Credit Points/30 ECTS**

LÄRDOK-kod: I2040F

1 BESLUT OCH RIKTLINJER

Kursen är en fristående kurs i ämnet specialpedagogik. Kursen motsvarar kurs II i läraryrkeprogrammets inriktning Specialpedagogik och kommunikation. Kursen omfattar 20 poäng på nivån 1-40 poäng. I kursen ingår fältstudier motsvarande minst 5 poäng.

Kursansvarig institution är institutionen för individ, omvärld och lärande. Kursplanen är fastställd av institutionsstyrelsen för individ, omvärld och lärande 2003-04-09. Revidering av kursplanen är beslutad 2004-05-19 och 2005-05-25.

2 FÖRKUNSKAPSKRAV

Att ha lärarexamen, förskollärarexamen, fritidspedagogexamen samt minst godkänd kurs "Specialpedagogik och kommunikation I", 1-20 poäng (I1049F) alternativt speciallärarexamen eller specialpedagogexamen.

3 SYFTE

Kursen syftar till att de studerande fördjupar sina kunskaper i specialpedagogik och utvecklar färdigheter i att

- omsätta kunskaper i ämne/ämnesområde inom tidigare läst inriktning i lärarutbildningen så att alla elever lär och utvecklas
- analysera och planera undervisning för att hantera elevers olikheter i relation till delaktighet
- förebygga och åtgärda skolsvårigheter
- stödja elever med utvecklingsstörning
- stödja elever med svårigheter inom läs-, skriv- och matematikutveckling

4 INNEHÅLL OCH UPPLÄGGNING

Kursens innehåll och upplägg utgår från att de studerande ska fördjupa sitt didaktiska kunnande med elever med och utan utvecklingsstörning. Fördjupningen ska ske i relation till tidigare studerad inriktning i lärarutbildningen alternativt tidigare examen och den pedagogiska verksamhet studenten avser arbeta inom. Olika slags hinder och möjligheter för utveckling behandlas i relation till delaktighet och kommunikation inkl läs-, skriv och matematikutveckling. Möjligheter till egna val av fördjupning inom olika funktionshinder och/eller andra svårigheter finns inom ramen för fältstudieuppgifter och examinationsuppgifter. Kursen är indelad i fyra moment. I det fjärde momentet vävs kursen ihop i form av ett arbete med åtgärdsprogram för en elev i behov av särskilt stöd.

Moment 1: Elever med utvecklingsstörning, mål, delaktighet, samverkan och undervisning del I, 5 poäng

Moment 2: Möjligheter och hinder för läs- och skrivutveckling, 5 poäng

Moment 3: Möjligheter och hinder för matematikutveckling, 5 poäng

Moment 4: Elever med utvecklingsstörning, mål, delaktighet samverkan och undervisning del II, 5 poäng

I kursens samtliga moment ingår undersökande och dokumenterande inslag. Undervisning sker i form av seminarier, föreläsningar, fältstudier, grupparbeten och diskussioner. Internet används för kommunikation, information och informationssökning. Både muntliga och skriftliga redovisningar av litteratur och genomförda arbeten förekommer. Under kursen uppmärksammas demokratifrågor, mänskliga rättigheter, etnicitets-, genus- och miljöaspekter.

Under kursens gång ges deltagarna möjlighet att påverka kursens innehåll. Lärare och deltagare skall i samråd konkretisera kursens syften. Vid frånvaro skall ersättningsuppgift efter överenskommelse med kursansvarig eller motsvarande. Elektronisk kursutvärdering kommer att genomföras.

Moment I, 5 p och moment IV, 5 p: Elever med utvecklingsstörning - mål, delaktighet, samverkan och undervisning, del I och del II.

Innehåll: I momenten skall undervisning av elever i behov av särskilt stöd analyseras och planeras. Uppmärksamhet skall ägnas elever både med och utan utvecklingsstörning. I moment 1 ligger tyngdpunkten på elever med utvecklingsstörning. Frågor om inkludering och exkludering behandlas. Hänsyn skall tas till individ- och grupp faktorer likaväl som till organisations- och samhällsfaktorer. Målfrågor behandlas utifrån de gemensamma nationella målen i läroplanerna och kursplanerna för skolan och särskolan

samt utifrån formuleringarna i kursplanerna för särskolan. I övrigt behandlas på ett kritiskt och reflekterande sätt i moment 1:

- styrdokument och målfrågor för skolan och särskolan,
- särskolans historik
- aktivitet och delaktighet,
- kommunikation och funktionshinder,
- olika inlärningssvårigheter,

I moment 4

- analys av läro- och kursplaner
- stödåtgärder ur individ-, grupp- och organisationsperspektiv,
- förhållningssätt, arbetssätt och samverkan.
- åtgärdsprogram och andra planer

Arbetsformer och examination: Undervisningen kräver deltagande i seminarier, föreläsningar, grupparbeten och diskussioner. Individuell loggbok skrivs. Examinationsuppgifter i moment I är att 1) planera och om möjligt genomföra i grupp en didaktisk uppgift som bygger på principen om kooperativt lärande i grupper där elever med utvecklingsstörning ingår och 2) göra en kommunikationsanalys kring en elev med utvecklingsstörning/autism. Examinationsuppgifter i moment IV är 1) en analys av styrdokument (gruppuppgift) och 2) som en individuell tillämpningsuppgift på hela kursen (21-40 p) skriva ett åtgärdsprogram eller en individuell utvecklingsplan för ett barn i behov av särskilt stöd tillsammans med en kommenterande rapport.

Moment 2: Möjligheter och hinder för läs- och skrivutveckling 5 p

Innehåll: I momentet ska studenten sätta läs- och skrivutveckling i relation till tidigare inriktning eller examen och utveckla kunskaper om komplexiteten i läs- och skrivprocessen hos barn och ungdomar; i olika skolämnen och i olika pedagogiska situationer. Momentet baseras på studentens tidigare inriktning. Inom ramen för fältstudier ska studenten få möjlighet att omsätta teoretiska kunskaper till praktisk pedagogik. I momentet ingår orientering om specialpedagogisk metodik och andra stödinsatser för att hjälpa och stödja barn och ungdomar som har olika slag av svårigheter i sin läs- och skrivutveckling. Specialpedagogiska tillämpningar knyts till aktuell forskning inom området. Följande områden kommer att behandlas:

- möjligheter och hinder för läs- och skrivutveckling,
- läsande och skrivande i olika situationer och olika skolämnen,
- analysverktyg,
- handlingsprogram.

Arbetsformer och examination: Stor vikt läggs vid egna erfarenheter och aktuell forskning i ämnet. Undervisningen kräver aktivt deltagande i seminarier, föreläsningar, grupparbeten och diskussioner. Varje deltagare ska under momentet följa en elev och dokumentera dennes studiesituation och utveckling. Individuell loggbok skrivs. Redovisningar av dokumentationen sker dels muntligt dels skriftligt.

Examinationsuppgiften består av en skriftlig redovisning kring den elev den studerande följt, innehållande förslag till utvecklande arbete samt en diskussion kring detta satt i relation till litteratur och aktuell forskning i ämnet.

Moment 3: Möjligheter och hinder för matematikutveckling 5 p

Innehåll: I momentet ska studenten sätta matematik och matematiksvårigheter i relation till ämnen i tidigare inriktning eller examen och skaffa sig kunskaper om lärande, undervisning och utvärdering i matematik för att möta elever i matematiksvårigheter. Följande områden kommer att förekomma:

- vilka orsaker och förklaringsmodeller som finns till matematiksvårigheter,
- matematiksvårigheter sedda ur olika perspektiv, t ex genus- och socialgruppsperspektiv,
- didaktisk ämnesteor i matematik med utgångspunkt från såväl beprövad erfarenhet som aktuell forskning omfattande bl a, begreppsbildning, matematik och språk, arbetssätt och arbetsformer samt teoretiska perspektiv på lärande,
- diagnostiskt synsätt kopplat till analyser och bedömning av elevarbeten i olika typer av diagnoser,
- metoder att förebygga matematiksvårigheter och utveckla elevers matematikkompetens.

Arbetsformer examination: Undervisningen kräver aktivt deltagande i seminarier, föreläsningar, laborationer, grupparbeten och diskussioner. Inläst kurslitteratur diskuteras under ledning av lärare och kursdeltagare. Som en del i momentet genomför deltagarna undersökningar och fältstudier. Under momentet görs en sammanställning och analys av en eller ett par elevers kunnande, attityd, motivation och självuppfattning i matematik. Genom iakttagelser vid auskultation, egen undervisning och samtal insamlas kunskaper om eleverna. Iakttagelser av eleverna görs både vid enskilt arbete och i mindre och större grupp för att väcka tankar kring vad olika arbetsformer och arbetssätt kan ha för betydelse för elevernas lärande i matematik. Momentet examineras i relation till uppställda mål genom litteraturredovisningar samt genomförda och redovisade arbeten.

Moment 1 examineras genom en skriftlig gruppuppgift. Uppgiften är kopplad till fältstudier.

Moment 2 och 3 examineras genom individuell uppgift för vardera moment, som också redovisas muntligt. Uppgifterna är kopplade till fältstudier.

Examinationen på moment 4 sker dels genom en skriftlig gruppuppgift och dels genom en individuell skriftlig uppgift.

Examination sker på momenten och på kursen som helhet. Som betyg på moment 1, 2 och 3 används något av uttrycken Godkänd eller Underkänd. Som betyg på moment 4 samt på kursen som helhet används något av uttrycken Väl godkänd, Godkänd eller Underkänd.

För betyget Godkänt på kursen krävs att samtliga moment är godkända. För betyget Väl godkänt på hel kurs krävs godkänt resultat på moment 1-3 samt Väl godkänt resultat på moment 4. Studenter som godkänts på kursen ska på begäran erhålla kursbevis.

6 KURSLITTERATUR OCH ÖVRIGA LÄROMEDEL

Litteratur

Utöver angiven litteratur kan aktuella artiklar, webbaserat material, film m m. tillkomma. Viss del av den obligatoriska kurslitteraturen är gemensam för alla, övriga delar är valbara. Under rubriken referenslitteratur anges möjlig litteratur att välja bland.

Moment 1 och moment 4

Gemensam obligatorisk litteratur

Andersson, I. (2004). *Lyssna på föräldrarna. Om mötet mellan hem och skola*. Stockholm: HLS Förlag. 247 s.

Blom, A. (2003). *Under rådande förhållanden: Att undervisa särskoleelever – nio lärare berättar*. Stockholm: FoU-enheten, Socialtjänstförvaltningen Stockholm stad, FoU-rapport 2003:3. <http://www.sot.stockholm.se/fou/rapporter/FoUrapp03-3.htm> (104 s)

Briggs, M. H. (1993). Team talk: Communication skills for early intervention teams. *Journal of Childhood Communication Disorders*, vol15, no 1. (7 s)

Gillberg, C., & Peters, T. (2000) *Autism – medicinska och pedagogiska aspekter*. Stockholm: Cura förlag. (131s)

Greenspan, S. (1999). What is meant by mental retardation? *International Review of Psychiatry*, 11, 6-18 (12 s)

Göransson, K., (1982). *Hur förståelsen av verkligheten utvecklas*. Stockholm: Stiftelsen ALA (50s).

- Heister Trygg, B. (199). *Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) i teori och praktik*. Stockholm: Handikappinstitutet. (228 s)
- Putnam, J-A. (1999). *Cooperativ learning and strategies for inclusion: Celebrating diversity in the Classroom*. Baltimore: Brookes (Kap 2, 25 s)
- Sahlberg, P. & Leppilampi (1998): *Samarbetsinläring*. Stockholm: Runa Förlag. (192 s)
- Scott, J., Clark, C. & Brady, M. (2000). Communication: meaning and competence, I: *Students with Autism; Characteristics and Instructional Programming*: San Diego: Singular Publishing Group (Kapitel 6, 42 s)
- Skolverket (SKOLFS 2001:23). *Rutiner för utredning och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan: med allmänna råd och kommentarer*. Stockholm: Skolverket, <http://www.skolverket.se/publicerat/publikationer/index.shtml> (45 s)
- Skolverket (2003): Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan. www.skolverket.se Publikationer. Sökord: åtgärdsprogram. (96 s)
- Tideman, M. (2003): *Synen på avvikande barn och på särskolan över tid*. I Carlbeck kommittén (ed.) *För den jag är: om utbildning och utvecklingstörning: delbetänkande* (s. 275 – 291). Köps vid kursstart.
- Wahlund, B. (2002): *Åtgärdsprogram – för vad och för vem?* Magisteruppsats nr 21. Lärarhögskolan i Stockholm: Institutionen för individ, omvärld och lärande, <http://www.lhs.se/iol/publikationer>. (45 s)

Moment 2

Gemensam obligatorisk litteratur:

- Bodrova, E. & Leong, D.J. (1996). *Tools of the Mind Columbus*. Ohio: Merrill, an imprint of Prentice Hall. (Utdrag s 147-164 tillhandahålles av kursansvarig) (17s)
- Frost, J (2002) *Läsundervisning : praktik och teorier*. Stockholm: Natur & Kultur (256 s).
- Myrberg, M. (2002) *Att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter. En forskningsöversikt*. Stockholm: Skolverket (74 s)
- Skolverket. *Att läsa och skriva. En kunskapsöversikt baserat på forskning och dokumenterad erfarenhet. (2003). (s 72-120) (48s)*
http://www.skolutveckling.se/utvecklingsteman/las_skriv/pdf/kunskapsoversikt_atlasaochskriva.pdf
- Jacobson, C. & Lundberg, L (red) (1995): *Läsutveckling och dyslexi*.(Kap 17) Stockholm: Liber Utbildning . Stencil tillhandahålles vid kursstart.(12 s)
- Manualer till tester/diagnoser.

Valbar litteratur: Den valbara litteraturen, ca 400 sidor, väljs utifrån studentens inriktning och fokusering under praktiken.

Referenslista (möjlig valbar litteratur):

- Alexandersson, M., Linderöth, J. & Lindö, R. (2001). *Bland barn och datorer. Lärandets villkor i mötet med nya medier.* s 62-98 Lund: Studentlitteratur. (37 s)
- Bergman, P/Sjöqvist, L. (1992). *Två flugor i en smäll.* Stockholm: Almqvist & Wiksell. (109 s)
- Bergöö, K., Jönsson, K & Nilsson, J (1997). *Skrivutveckling och undervisning.* Lund: Studentlitteratur (198 s)
- Björk, M & Liberg, C. (1996). *Vägar in i skriftspråket.* Stockholm: Natur och Kultur. (166 s)
- Clay, Marie M. (1991). *Becoming Literate.* Heineman 1991 (345 s.)
- Dominkovic, K (1996). *Lässvårigheter i ett helhetsperspektiv.* Lärarhögskolan i Stockholm: Institutionen för specialpedagogik. (143 s)
- Doverborg, E.Österberg, Pramling, I. (1985). *Att förstå barns tankar.* Stockholm: Liber.
- Dysthe, O (1996). *Det flerstämmiga klassrummet.* Lund: Studentlitteratur.
- Eriksen-Hagtvat, B. & Pálsdóttir, H. (1992). *Lek med språket.* Stockholm: Natur och Kultur. (268 s.)
- Graves, D (1994). *Att undersöka världen.* Daidalos (119s)
- Graves, D. (1994). *Skriv-och läsbefruktning.* Daidalos (78s)
- Hoel, T (2001) *Skriva och samtala* (valda delar) Lund: Studentlitteratur (ca 100 s)
- Høien, T. & Lundberg, I (1999). *Dyslexi. Från teori till praktik.* Stockholm: Natur och Kultur. (285 s)
- Molloy, G. (1996). *Reflekterande läsning och skrivning.* Lund: Studentlitteratur.
- Ozanne, B (1996). *Running Records - en metod att systematiskt följa barns läsutveckling.*
- Göteborgs universitet. Institutionen för specialpedagogik. Specialpedagogisk bulletin Nr 5
- Pehrsson, A. & Sahlström, E. (1999). *Kartläggning av läsning och skrivning ur ett deltagarperspektiv.* Göteborgs universitet: Institutionen för specialpedagogik. Specialpedagogiska rapporter. Nr 14
- Reichenberg, M. (2000). *Röst och kausalitet i lärobokstexter: en studie av elevers förståelse av olika textversioner.* Göteborgs Universitet: Acta Universitatis Gothoburgensis. Göteborg Studies in Educational Sciences. (287 s)

Snow, C.E., Burns, S., & Griffin, P. (Eds.) (1998). *Preventing Reading Difficulties*. Washington D.C.: National Academy Press. (432 s)

Skolverket: *Språket lyfter*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket: *Nationella Prov, år 5 och 9*. Stockholm: Skolverket.

Sundblad, B., Rudqvist, M., & Allard, B. (2001). *Nya LUS-boken - En bok om läsutveckling*. Stockholm: Bonniers Förlag

Moment 3

Gemensam obligatorisk litteratur:

Löwing, M., Kilborn, W. (2002). *Baskunskaper i matematik*. Lund: Studentlitteratur. (372 s)

Magne, O. (1999). *Den nya specialpedagogiken i matematik – En utmaning i läroplanstänkande* Pedagogisk-psykologiska problem, Nr 655. Malmö: Institutionen för pedagogik. Lärarhögskolan, Malmö Högskola. (72 s)

Malmer, G. (1999). *Bra matematik för alla - nödvändig för elever med inlärningssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur. (239 s)

Reuterberg, S-E., Svensson, A. (2000). *Köns- och socialgruppsskillnader i matematikorsaker och konsekvenser*. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet. (71 s)

Skolverket (2001). *Analysschema i matematik för skolåren före skolår 6*. Stockholm: Skolverket. (44 s)

alternativt:

Skolverket (2002). *Analysschema i matematik för skolåren 6-9*. Stockholm: Skolverket.

Sterner, G., Lundberg, I. (2002). *Läs - och skrivsvårigheter och lärande i matematik*. Göteborg: NCM rapport nr 2002:2. (108 s)

Utöver detta tillkommer diverse artiklar. Möjlighet finns att i samråd med lärare byta ut någon av titlarna till någon i referenslistan eller till nyutkommen litteratur. Hänsyn bör tas till tidigare inriktning

Referenslista:

Ahlberg, A. (2001). *Lärande och delaktighet*. Lund: Studentlitteratur (173 s)

Doverborg, E., & Pramling Samuelsson, I. (1999). *Förskolebarn i matematikens värld*. Stockholm: Liber (146 s)

Engström, A. (1992). *Specialpedagogiska frågeställningar i matematik*. Örebro: Örebro universitet, Pedagogiska institutionen (32 s)

- Johnsen-Höjnes, M. (1990). *Matematik som språk*. Malmö: Liber. (210 s)
- Gran, B. (red). (1998). *Matematik på elevens villkor – i förskola, hem och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. (215 s)
- Magne, O. (1998). *Att lyckas med matematik i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur. (120 s)
- Neuman, D. (1989). *Räknefärdighetens rötter*. Helsingborg: Liber. (248 s)
- Nämnnaren Tema. (1997). *Algebra för alla*. Göteborg: Nämnnaren, Institutionen för ämnesdidaktik, Göteborgs universitet. (ca 160 s) ISBN 91-88450-08-2
- Nämnnaren Tema. (1995). *Matematik - ett kärnämne*. Göteborg: Nämnnaren, Institutionen för ämnesdidaktik, Göteborgs universitet. (ca 170 s) ISBN 91-88450-04-X
- Nämnnaren Tema. (1996). *Matematik – ett kommunikationsämne*. Göteborg: Nämnnaren, Institutionen för ämnesdidaktik, Göteborgs universitet. (ca 200 s) ISBN 91-88450-06-6
- Nämnnaren Tema. (2000). *Matematik från början*. Göteborg: Nämnnaren, Nationellt Centrum för Matematikutbildning, Göteborgs universitet. (ca 250 s) ISBN 91-88450-20-1
- Pettersson, A. (1997). *Matematiken i utvärdering av grundskolan 1995. Analys av elevernas arbeten med mer omfattande matematikuppgifter i åk 9*. Stockholm: Lärarhögskolan i Stockholm, PRIM-gruppen. (78 s)
- Reuterberg, S-E., Svensson, A. (2000). *Köns- och socialgruppsskillnader i matematikorsaker och konsekvenser*. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet (71 s)